

כוונות נענועי הלול והלב – הלכה למעשה

א. ויקרא פרשת אמור פרק כג פסוק מ

וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וְעֵנָף עֵץ עֵבֶת וְעֵרְבֵי נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְקֹזֵק אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים :

ב. תלמוד בבלי מסכת סוכה דף לו עמוד ב

משנה. והיכן היו מנענעין? ... גמרא. נענוע מאן דכר שמיה? - התם קאי: כל לולב שיש בו שלשה טפחים כדי לנענע בו - כשר. וקאמר: היכן מנענעין. תנן התם: שתי הלחם ושני כבשי עצרת כיצד הוא עושה? מניח שתי הלחם על גבי שני הכבשין, ומניח ידו תחתיהן ומניף, ומוליך ומביא, מעלה ומוריד, שנאמר אשר הונף ואשר הורם. אמר רבי יוחנן: מוליך ומביא - למי שהארבע רוחות שלו, מעלה ומוריד - למי שהשמים והארץ שלו. במערבא מתנו הכי, אמר רבי חמא בר עוקבא אמר רבי יוסי ברבי חנינא: מוליך ומביא - כדי לעצור רוחות רעות, מעלה ומוריד - כדי לעצור טללים רעים אמר רבי יוסי בר אבין, ואיתימא רבי יוסי בר זבילא: זאת אומרת שירי מצוה מעכבין את הפורענות. שהרי תנופה שירי מצוה היא, ועוצרת רוחות וטללים רעים. ואמר רבא: וכן בלולב. רב אחא בר יעקב ממטי ליה ומייתי ליה, אמר: דין גירא בעיניה דסטנא. ולא מלתא היא, משום דאתי לאיגרווי ביה.

ג. משנה מסכת סוכה פרק ג משנה יב

בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה ובמדינה יום אחד משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא לולב ניטל במדינה שבעה זכר למקדש ושיהא יום הנף כולו אסור:

ד. הרב ירוחם פערלא - ביאור על ספר המצוות לרס"ג (עשין (מילואים) סימן ה

ולפי זה נראה ברור לכאורה דבין מצות לולב שבמדינה למצות לולב שבמקדש לא במשך זמן המצוה לבד יש חילוק ביניהן, דזו אינה נוהגת אלא ביום הראשון וזו נוהגת כל שבעת ימי החג, אלא גם בעיקר המצוה אף ביום הראשון יש חילוק גדול ביניהן, דבגבולין כיון דכתיב בה ולקחתם לכם ביום הראשון וגוי' אמרינן מדאגביה נפיק ביה, דמכיון דאגביה היינו לקיחה וקרינן ביה ולקחתם....

אבל במקדש דכתיב בה ושמתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים, ודאי בהגבהה כל שהוא לחודה לא שייכא בה שמחה כלל, ואינו יוצא ידי חובתו אלא אי"כ יעשה גם הנענועים, שגם הם מכלל עיקר המצוה, דהנענועים משום שמחה נינהו, וכמו שכתב בפרדס הגדול לתלמידי רש"י ז"ל (סי' קפט) וז"ל שם, ונענוע רבינו שלמה לאחר שהוליד והביא שניהם והעלה והוריד, וטעמו משום שמחה רקדו כאילים היינו נענוע עכ"ל ע"ש. וכ"כ במעשה הגאונים (סי' נב) ובשבולי הלקט השלם (סי' שסז) ע"ש, וכן כתב הרב המאירי ז"ל (בסוכה לו ע"ב) דהנענועים הם להתעוררת שמחה ע"ש, וכיון דאפקה קרא בלשון ושמתם אינו יוצא ידי חובתו בלא נענועים.

ה. רבי יעקב חיים סופר - כף החיים, או"ח סימן תרנא ס"ק נ"א

וטעם היות כל נענוע שלש פעמים הם כנגד חכמה בינה דעת ... וטעם שמנענעים ארבע פעמים בהלל לפי שפעם אחת ממשיכין שם ע"ב לבחינת שש קצוות ופעם שנית שם ס"ג ופעם שלישית שם מ"ה ופעם רביעית שם ב"ן כמבואר בשער הכוונות ובסידור הרש"י ז"ל. ובנענועים של הברכה נתקן בחינת החיצוניות ובשל הלל בחינת הפנימיות ובהקפת התיבה אור

מקיף לבחינת המלכות והיינו לבחינת אותו היום וביום הושענא רבה ממשיכין שבעה מקיפין לבחינת המלכות הקפה ראשונה חסד שנית גבורה וכו' כמו שכתב בשער הכוונות ובסידור הרש"י ז"ל. וזה שכתבתי פשט דברי שער הכוונות, ואף על פי שיש עוד עומק בזה והרחבת דברים כמו שכתב בנהר שלום ובסידור הרש"י ז"ל, כבר כתבתי כמה פעמים שאין רצוני להרחיב בדברי האר"י ז"ל בספר הזה מטעם הכמוס:

ו. לקוטי הלכות חו"מ - חזקת קרקעות הלכה ג אות יא

וְזֶה בְּחִינַת נְטִילַת אֲרֻבָּעָה מִיָּנִים בְּסֻכּוֹת זְמַן שְׂמֻחָתָנוּ בְּדִי לְהַמְשִׁיךְ הַשְּׂמֻחָה שֶׁל מִצְוַת הַנִּיל, שֶׁהוּא בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא לְתוֹךְ הַלֵּב, כִּי אֵף עַל פִּי שְׂזָכִינוּ לְהַמְשִׁיךְ בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא בְּעוֹלָם הָזֶה וּמִרְגִּישִׁין בְּדַעְתּוֹ בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא, הַעֲקָר הוּא לְהַרְגִּישׁ הַשְּׂמֻחָה בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא בְּתוֹךְ הַלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּמִאֲמָר הַנִּיל. וְעֲקָר הַשְּׂמֻחָה הוּא בָּלֵב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "נִתְּתָ שְׂמֻחָה בְּלִבִּי". כִּי הָאֲדָם בְּעֶצְמוֹ כְּלוּל מִכָּל הָעוֹלָמוֹת כִּידוּעַ וַיֵּשׁ בְּהָאֲדָם בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא וְעוֹלָם הָזֶה שֶׁהֵם בְּחִינַת רֹאשׁ וְגוֹף, כִּי הָרֹאשׁ, שֶׁהוּא הַדַּעַת הַקְּדוּשׁ שֶׁבְּפִתּוֹ, הוּא בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא, כִּי עֲקָר עוֹלָם הַבָּא הוּא הַשְּׂגָת הַדַּעַת, בְּחִינַת כִּי תִמְלֹא הָאָרֶץ דַּעַת לְדַעַת אֶת ה' וְכוּ'. וְהַגּוֹף הוּא בְּחִינַת עוֹלָם הָזֶה. וְעַל כֵּן עֲקָר הַבְּחִירָה הוּא בְּתוֹךְ הַלֵּב שֶׁהוּא בְּתוֹךְ הַגּוֹף שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁנֵי חֲלָלִים חֲלָל הַיְמִינִי וְחֲלָל הַשְּׂמָאֲלִי שֶׁשֵּׁם מִשְׁכַּן שְׁנֵי הַיְצָרִין, יֵצֶר טוֹב וְיֵצֶר הָרָע שֶׁהֵם בְּחִינַת יֵצֶר מַחְשָׁבוֹת לֵב כִּידוּעַ וְעַל כֵּן הַעֲקָר לְהַמְשִׁיךְ הַדַּעַת הַקְּדוּשׁ לְתוֹךְ הַלֵּב בְּבְחִינַת וַיְדַעַת הַיּוֹם וְהַשְּׁבוֹת אֶל לִבְבָּךְ שְׂצָרִיכִינוּ לְהַמְשִׁיךְ הַדַּעַת לְתוֹךְ הַלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב רַבְּנוּ זְכָרֵנוּ לְבִרְכָּה בְּמִקּוֹם אַחֵר. וְזֶהוּ בְּחִינַת סֶכֶה וְאַרְבָּעָה מִיָּנִים שְׂמֻחָתָנוּ בְּסֻכּוֹת זְמַן שְׂמֻחָתָנוּ, כִּי הֵלַל בְּשִׁבְלֵי הַשְּׂמֻחָה, כִּי סֶכֶה הוּא בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא כְּנִיל שְׂאֵנוּ מִמְּשִׁיכִינוּ עַל יְדֵי מִצּוֹת סֶכֶה בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא לְתוֹךְ הָעוֹלָם הָזֶה כְּדִי שְׂנֻכָּה לְשִׂמְחָה הַנִּיל לְהַרְגִּישׁ הַשְּׂמֻחָה בְּחִינַת הָעוֹלָם הַבָּא בְּתוֹךְ הַמִּצְוֹת בְּעֶצְמָנוּ, אֲבָל עֲדֵין אֲנוּ צָרִיכִינוּ לְהַמְשִׁיךְ הַשְּׂמֻחָה לְתוֹךְ הַלֵּב, כִּי אֲפִשֶׁר שִׁירָגִישׁ בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא בְּמַחֲוָה וְדַעְתּוֹ, אֲבָל לֹא בְּלִבּוֹ וְהַעֲקָר הוּא לְהַרְגִּישׁ הַשְּׂמֻחָה בָּלֵב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב רַבְּנוּ זְכָרֵנוּ לְבִרְכָּה שֵׁם וְעֲקָר הַשְּׂמֻחָה הוּא בָּלֵב כְּנִיל. וְלָזֶה אֲנוּ נוֹטְלִין אֲרָבָעָה מִיָּנִים וּמִנְעֻנֵינוּ בָּהֶם כָּכָל הַשְּׂשֻׁה קִצּוֹת וְכָל הַנְּעֻנִיעִים עַד סְבוּרָא דְּלֵבָא כְּדִי לְהַמְשִׁיךְ הַשְּׂמֻחָה מִהַפֶּתֶח אֶל הַלֵּב, כְּדִי לְהַרְגִּישׁ הַשְּׂמֻחָה בְּעוֹלָם הָזֶה מִמֶּשֶׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַגּוֹף, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֵׁשׁ קִצּוֹת, כִּי עַל יְדֵי הַנְּעֻנִיעִים מִמְּשִׁיכִינוּ הָאֶרֶת הַחֲסָדִים לְתוֹךְ הַגּוֹף וּמִשָּׁם אֶל הָאֶתְרוֹג בְּחִינַת מַלְכוּת, כְּמִבְּאֵר בְּפָנוּת. וְעֲקָר הַתְּגִלּוֹת הַשְּׂמֻחָה הוּא עַל יְדֵי הַחֲסָדִים כְּנִיל וְעֲקָשׁוֹ מִמְּשִׁיכִינוּ הַחֲסָדִים לְתוֹךְ הַגּוֹף וְהַלֵּב שֶׁהוּא בְּחִינַת אֶתְרוֹג, כִּי אֶתְרוֹג דָּא לְבָא, כְּמוֹ שֶׁאֵיתָא בְּאֶהֱרֵן הַקְּדוּשׁ. וְעַל יְדֵי הַמְּשִׁכַת הַחֲסָדִים לְתוֹךְ הַלֵּב עַל יְדֵי זֶה מִמְּשִׁיכִינוּ הַשְּׂמֻחָה לְתוֹךְ הַלֵּב, כִּי עֲקָר הַשְּׂמֻחָה עַל יְדֵי הַחֲסָדִים כְּנִיל וְאִזּוּ כְּשֶׁזָּכִינוּ לְהַרְגִּישׁ הַשְּׂמֻחָה בָּלֵב. וְזֶהוּ עֲקָר שְׂלֵמוֹת הַשְּׂמֻחָה שְׂזָכִינוּ לְשִׂמְחָה שֶׁל עוֹלָם הַבָּא בְּעוֹלָם הָזֶה מִמֶּשֶׁ בְּתוֹךְ הַלֵּב שֶׁבְּחִלָּל הַגּוֹף שֶׁהוּא בְּבְחִינַת עוֹלָם הָזֶה כְּנִיל. וְזֶה שֶׁכָּתוּב: "וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר וְכוּ' וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְכוּ'". כִּי עֲקָר הַשְּׂמֻחָה עַל יְדֵי הָאֲרָבָעָה מִיָּנִים שֶׁעַל יְדֵי זֶה מִמְּשִׁיכִינוּ הַשְּׂמֻחָה שֶׁל מִצְוַת לְתוֹךְ הָעוֹלָם הָזֶה, לְתוֹךְ הַגּוֹף שְׂנֻכָּה לְעֲשׂוֹת כָּל הַמִּצְוֹת כָּכָל הַשְּׂגָה בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה מִהַמִּצְוָה בְּעֶצְמָה עַד שֶׁלֹּא נִרְצָה שׁוּם עוֹלָם הַבָּא בְּשִׁכָּר הַמִּצְוָה, רַק כָּל שְׂמֻחָתָנוּ יִהְיֶה הַמִּצְוָה בְּעֶצְמָה, שֶׁזֶה עֲקָר הַשְּׂמֻחָה כְּנִיל:

ז. ספר אמרי פנחס - שער ד - שבת ומועדים אות קע'

כל הנענועים בלולב הוא להוריד ג' טיפין מדעת לו"ק ומשם לנוק' והארץ נקרא נוק' וזה פעולה על ביאת המשיח להוריד מן הדעת אל הנוק' וזה פי' למען דעת כל עמי הארץ אפי' אומות

110 העולם ידעו... אמר: מי שיודע הטעם שאמרתי פעם אחת למה אדם מנענע את עצמו בתפילה, הוא יודע גם כן הכוונה של לולב.

170 ת. רבי חיים מטשרנוביץ - באר מים חיים, פרשת תרומה

115 וצריך האדם תמיד בעבודתו לראות לכוון להגדיל ולהרבות את הקדושה ביתר שאת ועוז, שיתגדל ויתקדש שמו הגדול והקדוש בכל העולמות, ולהרביץ הקדושה בכל מקום ומקום, שעל כן 175 אנו מנענעים בד' מינים שבלולב למעלה ולמטה ולארבע רוחות העולם, בכדי להמליך מלוכת הקדוש ברוך הוא על כל פינה 120 ופינה וזויות וזויות שבעולם. כי בכל מקום אחיזת החיצונים והרע ומדור הקליפות. הקדוש ברוך הוא עוצם עיניו מראות ברע ואינו דר ח"ו עם נח"ש בכפיפה, וכשהאדם מנענע בלולב לשם ה' בארבע רוחות העולם להמליכו שם, מוריד הקדושה וכבוד האל אל כל מקום, והחיצונים כשרואין אור פני הקדושה 125 ניסמית עיניהם מלהסתכל באור פני מלך והמה בורחים ומתגרשים ומסתלקין משם, והאלילים כליל יחלון מפני פחד ה' והדר גאווה.

185 ואופן המשכת הקדושה ומלוכת הקדוש ברוך הוא, קודם היא בלב, כשמקבל עליו בלב שלם אשר שכל צד שיהיה פונה מימינו 130 ומשמאלו ולמעלה ולמטה בכל ששה מדותיו הקבועים בלב, לא יהיה פונה כי אם אל ה' ולא יעשה דבר אשר חוץ מעבודתו.

190 ט. רבי אלכסנדר זיסקינד - יסוד ושורש העבודה, שער יא פרק יד

ויעיין אדם בכתבי האריז"ל מהתקונים הנפלאים והנוראים 135 הנעשים בעולמות העליונים הקדושים ע"י הנענועים, וידע מה העבודה הזאת לנו עם קדוש, ואז בודאי יגיל וישמח שמחה עצומה עד מאוד בעת הנענועים, מהתקונים הנפלאים והנוראים שנעשו על ידו בעת ההיא בעולמות העליונים הקדושים, ועושה בזה נחת רוח גדול ליוצרו ובוראו ית"ש 140 ויתעלה זכרו לעד.

וגודל מעלת הנענועים הלא המה באו כמה פעמים בזה"ק, ולמען אהבת הקיצור קצרתי במקום הראוי להאריך... 145 והאריז"ל כתב כוונות עצומות ונוראות בנענועים אלו, ובודאי לאו כל מוחא סובל דא לכוין כוונותיו, ואתה אנוש כערכי יכוין כוונה פשוטה ההכרחי ומינה לא תזוע. והוא, שבכל הולכה והבאה שבכל ניענוע וניענוע, יכוין במחשבתו בזה"ל: לשם יחוד קב"ה ושכינתיה לעשות נחת רוח ליוצרי. ובודאי ברוך 205 הוא לכל משכיל, שאם יכוין כוונה זו בשמחה עצומה מאוד, יחשב לפני המקום ב"ה כאלו כיון בכל הכוונות שכוונו בהם אנשי כה"ג, כי מה ה' אלהיך שואל מעמך כ"א וגו' (דברים י, יב) כמאמר הכתוב (משלי כג, כו): תנה בני לבך לי, שיהא לבו שלם עם ה' אלהיו ושמח במצותיו הקדושים מאוד, וכל מגמתו לעשות תקונים בעולמות העליונים הקדושים ויבא מזה נחת רוח ליוצרו ובוראו ית"ש ויתעלה, כי אין הקדוש ברוך הוא בא 155 בטרונא עם בריותיו לכוין את אשר לא תשיג יד שכלו. ובודאי אף מי שחננו ה' דיעה ובינה לכוין כל כוונות פרטיות של האריז"ל, צריך ג"כ לצרף עמם הכוונה הזו. ויזהר האדם מאוד שלא יתנהג במצות בוראו ב"ה וב"ש כמצות אנשים מלומדה רח"ל. ודי בהערה זו.

160 י. תלמוד בבלי מסכת יבמות דף קכא עמוד א

1 - תניא, אר"ג: פעם אחת הייתי מהלך בספינה וראיתי ספינה אחת שנשברה, והייתי מצטער על תלמיד חכם שבה, ומנו? רבי עקיבא; וכשעליתי ביבשה, בא וישב ודן לפני בהלכה. אמרתי לו: בני, מי העלך? אמר לי: דף של ספינה נזדמן לי, וכל גל וגל 165 שבא עלי נענעתי לו ראשי; מכאן אמרו חכמים: אם יבואו רשעים על אדם, ינענע לו ראשו...

2 - תניא, א"ר עקיבא: פעם אחת הייתי מהלך בספינה וראיתי ספינה אחת שמטרפת בים, והייתי מצטער על תלמיד חכם שבה, ומנו? רבי מאיר; כשעליתי למדינת קפוטקיא, בא וישב ודן לפני בהלכה. אמרתי לו: בני, מי העלך? אמר לי: גל טרדני לחברו וחברו לחברו, עד שהקיאני ליבשה...

יא. תלמוד ירושלמי מסכת יבמות פרק טז הלכה ד

אמר ר' עקיבא מעשה שעשיתי מפרש בים הגדול וראיתי ספינה אחת ששקעה בים והייתי מצטער על תלמיד חכם אחד שהיה בתוכה וכשבאתי למגיזה של קפודקיא והתחיל מקדמיני 175 ושואל לי שאלות נומתי לו בני היאך פלטת? נומה לי רבי טרפני גל לחבירו וחבירו לחבירו עד שהקיאני ליבשה...

יב. סא"ל עמנואל מורנו הי"ד - דברים שאמר בטקס קבלת דרגת סא"ל

עומדים אנו בתפר בין סיומה של שנה ותחילתה של שנה חדשה הבאה עלינו לטובה. חיתום וסיכום של שנה הוא לא רק תיאור תמציתי של רצף אירועים שהתחוללו, אלא נקודת מוצא לקראת השנה המתחדשת. השנה החולפת היתה רצופה באירועים ומשברים, אשר איימו על אחדות העם ושלמותו.

קיימות שלוש דרכי תגובה מול משבר: האחת, לשקוע במצולות הייאוש והדכדוך, זו אינה דרכנו כלל ועיקר, ולא נאריך בה. הדרכים האחרות מבטאות אופטימיות, אך האחת משובחת מן השנייה. הראשונה מביטה אל עבר האור שאחרי החושך, הטוב שמעבר לרע, ומתעלמת מעצם קיום הרע. זו הדרך הקרויה בפי העם 'לראות את חצי הכוס המלאה'.

אך יש דרך טובה ממנה, וזוהי דרכו של רבי עקיבא: שימוש ברע כמנוף להתחזקות. כידוע, כאשר אדם נמצא בקושי ובמשבר הוא מגלה כוחות נפש שאילולא המשבר לא היו באים לידי ביטוי, בדומה לחייל שעובר מסלול קשה ומייגע. ניתן לומר שלמרות ובעצם בזכות אותם קשיים, הוא יוצא חייל מחושל וטוב יותר.

ניתן אפוא לסכם ולומר שבדרך האופטימיות הראשונה נשארים חזקים, בעוד שבדרכו של רבי עקיבא יוצאים מחוזקים. בעומדנו בפתח שנה חדשה, מי ייתן ונדע לאמץ הסתכלות זו על המציאות, גם בחיי היום יום הפרטיים וכן בחיי האומה. הסתכלות שהופכת משבר למבשר. בתקווה שממשברים אלו נצא מאוחדים ומחוזקים מול האתגרים העומדים לפנינו.